

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE
1963-1964

Srečni zmaji

Srečni zmaji

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE
V CELJU

Sezona 1963/64 - Številka 2

Srečni zmaji

GLEDALIŠKI LIST
SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE
V CEFJU

Sezona 1983/84 - številka 2

Štečni zmagi

Miha Remec

Srečni zmaji

Drama v dveh dejanjih

Osebe:

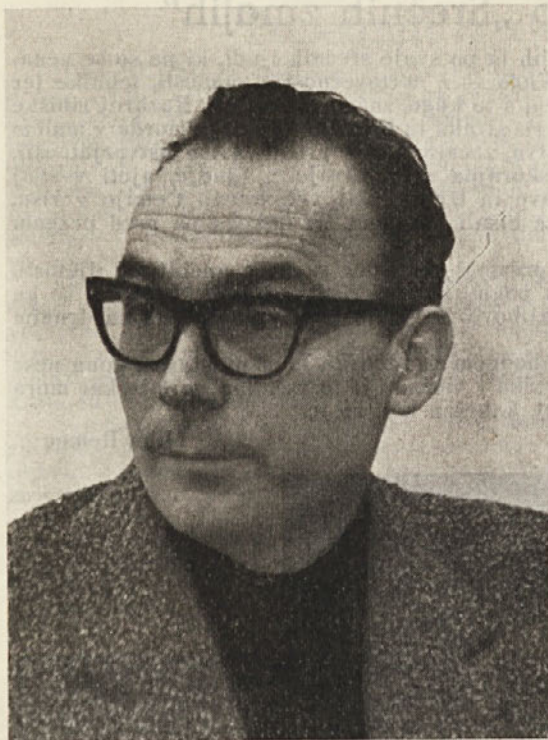
Samson, kapitan ribiške ladje	Janez Škof
Abel }	Jože Pristov
Joel } njegovi bratje	Sandi Krošl
David }	Janez Bermež
Jeremija, ribič	Pavle Jeršin
Jakob, ribič, njegov sin	Franci Gabrovšek
Suzana, Samsonova žena	Jana Šmidova
Rebeka, njena sestra	Marija Goršičeva
Državni znanstvenik	Marjan Dolinar
Glasnik države	Marijan Breznik
Vaški vrač	Volodja Peer
Sladilka	***
Črnc trobentač	Alfonz Kumer

Dogaja se nekje na svetu: uvodna slika V KARANTENI, prvo dejanje
PRED RIBIŠKO KOLIBO NA OTOKU sredi oceana, druga in zaključ-
na slika pa V PREDSOBJU NEBOTIČNE HIŠE v velikem mestu na
drugi strani otoka.

REŽIJA	MIRAN HERZOG
Scena	Avgust Lavrenčič
Kostumi	Vlasta Hegedušič
Glasba	Lojze Lebič
Lektor	Bruno Hartman
Plesni vložek	dr. Henrik Neubauer

PREMIERA 28. FEBRUARJA 1964

Inspicijent: Cveto Vernik — Sepetavka: Tilka Svetelškova — Razsvetljava: Bogo Les —
Tehnično vodstvo: Franjo Cesar — Odrski mojster: Franc Klobučar — Krojaška dela:
Amalija Palirjeva, Jože Gobec in Oto Cerček — Masker in lasuljar: Vinko Tajnšek
— Frizerska dela: Vera Srakarjeva — Slikarska dela: Ivan Dečman — Rekviziterska
dela: Ivan Jeram — Čevljarska dela: Konrad Faktor — Garderoba: Angela Korošec.

Miha Remec,
avtor
»Srečnih zmajev«

Rojen sem 1928. leta v Ptuj, kjer sem preživel svojo mladost. Ob nemški zasedbi je bila naša družina pregnana v Srbijo. Po osvoboditvi smo se vrnili v Ptuj in tam sem živel do leta 1959, ko sem se preselil v Ljubljano.

Pisati sem začel zgodaj, vendar so bili to mladostni poskusi. Prve objavljene pesmi sem napisal v mladinskih delovnih brigadah. Objavljal sem predvsem v Novih obzorjih in Mladinski reviji.

Prvo dramo »Mrto kurent« sem napisal leta 1959. Drama je bila nagrajena na natečaju Delavskega odra v Ljubljani. Februarja 1960 je »Mrto kurent« uprizorilo SNG Maribor ter z njo maja istega leta nastopilo na Sterijinem pozorju v Novem Sadu. Dramo sem predelal tudi v filmski scenarij, ki ga je odkupil »Triglav film«.

Svojo drugo dramo »Srečni zmaji« sem napisal 1963. leta in jo predložil Slovenskemu ljudskemu gledališču v Celju.

Zapis o „Srečnih zmajih“

To je drama preprostih in po svoje srečnih ljudi, ki pa so se nenedoma srečali s sodobno kugo — z nečlovečnostjo znanosti, tehnike ter oblasti — in, ki se, okuženi s to kugo, začno razkrajati. Razkroj ribiške rodovne združbe, ulete v ris strahu in brezizhodnosti, je morda v malem podoba človeškega občestva, začaranega v krogu lastne ustvarjalnosti, skorajda vsehmožne in skorajda vserazdirajoče. Ljudje, ujeti v svoj red, svoje zakone, naprave in izume, niso več srečni. Čemijo v risu, ki se za nekoga začne za hišnim pragom, za nekoga pa pred pragom zvezd.

Kdor izmed ribičev prestopi ris, kdor se hoče znebiti te ujetosti, je obsojen na grmado in pogin. Iz tega risa ni izhoda, kajti ko so ga spoznali in priznali, je njihovo življenje zapečateno: drug za drugim umirajo za kugo.

Pa je vendar v brezizhodnem risu ženska, ki po prastarem gonu nese breme življenja in rodi dečka v veri, da je to vse, kar more in kar mora narediti, pa naj je ta svet, kakršen koli že je.

Miha Remec

Miran Herzog,
režiser
»Srečnih zmajev«

Pobegniti iz risa

Miha REMEC se je doslej predstavil javnosti le z enim dramskim delom, z MRTVIM KURENTOM, ki ga je uprizorilo Slovensko narodno gledališče v Mariboru in z njim sodelovalo na Sterijinem pozorju leta 1960. Bizarna drama o odmiranju kmetstva in prvinskih kurentskih običajev je odgrinjala svet v zatonu, pa vendar odpirala tudi optimistične razglede. Z Mrtvim kurentom se je Miha Remec razodel kot pronicljiv analitik družbenih problemov, ki jim je skušal najti konsonanso v prabitnem biološkem, že kar demoničnem odmiranju in porajanju.

SREČNI ZMAJI kažejo nekje v osnovi podobna problemska izhodišča, samo da je dogajanje premaknjeno s tipično slovenskih tal na ves svet. Remec ne govori več o nujnih tagobah slovenskega obdravskega kmeta, ampak o človeškem rodu današnjega časa nasploh. In še nekaj: SREČNI ZMAJI nosijo v sebi filozofsko misel o današnjem svetu in njegovi ureditvi.

Sujetsko izhodišče je količkaj informiranemu človeku jasno: gre za ribiče, ki so na lovu zajadrali na področje atomskih poskusov in se okužili z atomskim žarčenjem. Toda to je tudi vse: ostala je le gola sujetska lupina, ki je Remec vanjo položil svojo podobo o današnjem svetu.

Ljudje našega časa so uklenjeni v najrazličnejše norme, ki jim ne dajo, da bi svojo človeškost organizirali po svoje, iz lastnih pobud in preudarkov. Uklenjuje jih skupna akcija, uklenjuje jih oblast, državna ureditev, uklenjuje jih sodobna znanost, uklenjujejo jih biološke zako-

Marijan Breznik kot Ernest in Mija Mencejeva kot Eugénie v Rivemalovi komediji »Rezervist«. Režija: Miran Herzog.

**Volodja Peer kot
Amédé in Mija Men-
cejeva kot Eugénie
v »Rezervistu«**

nitosti in njih etična interpretacija. Kamorkoli človek stopi, povsod naleti na pregrade, karantene in rise. Če zbere toliko moči in poguma, da jih prestopi, je obsojen na nepreklicen polom. Že najmanjša skupnost, in to so ribiči v SREČNIH ZMAJIH (ki so nekje parabola za človeški rod nasploh) podstavlja družbene norme, izgrajuje mehanizem odnosov in oblasti. Že v tej najmanjši skupnosti se razčlenjuje tragično dialektično nasprotje oblasti in podložništva, reda in nereda. Samson je utelešenje praoblasti: silak je in osamljenec, pravi duhovni dvojček Smoletovega Kreona. Prvenstvo, telesna in duhovna moč ga ženejo, da vodi svoje moštvo in ga zapelje čez usodno pregrado. Iz katerih razlogov? Tega Samson sam ne ve. Poskuša razumsko odkriti, kaj ga je gnalo na prepovedano področje, si iz situacije v situacijo kroji nove razlage, ki so morda vse resnične, morda pa tudi vse zgrešene. Le Samsonova žena Suzana ve za boljše, če ne najustreznejšo razlago za ravnanje v svetu, ko pravi možu: »Rinil si čez rob in nisi vedel, da mora človek premakniti rob naprej, ne iti čezenj«.

**Janez Skof kot advo-
kat Bonval, Jože
Pristov kot minister
Gambetta, Janez
Bermež kot prof.
Lachaume in
Volodja Peer kot
Amede v »Rezer-
vistu«. Scenograf:
Avgust Lavrenčič.
Kostumografinja:
Alenka Bartlova.**

Remec se v SREČNIH ZMAJIH loteva še enega izmed bistvenih sodobnih problemov, problema oblasti in upornišva. Samsonov brat Abel, večni drugi, se bije za prvenstvo, a Samson ga pokonča. Remec upornišvo povelja, saj je Abel edini iz ribiške posadke, ki ni okužen. V Abelu so torej potencialne možnosti za tvorno prevratniško akcijo.

Ce Remec v prvem delu svoje drame analizira človeško družbo v njenih prvinskih odnosajih, jo v drugem delu postavlja v okolje civilizirane in tehnizirane sedanjosti. Popredmetenost in ugodje modernega življenja razkrajata človeško bistvo, ki si želi nazaj v elementarnost. Kuga, izobčenost in medčloveški spori bi uničili človeški rod do kraja, ko bi Remec ne nosil v sebi optimizem, morda pa tudi le registracije resničnega stanja, da se človeški rod kljub vsem stiskam ohranja in si osvaja prihodnost. Člen med mrtvim dečkom na začetku drame in novorojencem na njenem zaključku je tako sklenjen: življenje teče dalje.

Remec je namreč v vso zmedo in zapletenost sodobnih družbenih odnosov trdno postavil še biološko normo (kot temeljno gibalno človeškega rodu. Moškega in ženske je želel dognati v njunem bistvu, v njih-
nih nasprotjih in zblizanjih, v sovraštvu in ljubezni, v njunem gonu po ohranitvi vrste. Pri tem vidi v ženski utelešenje življenjske energije in plodnosti, ki podirata pregrade, rise in karantene v imenu nagon-
ske regeneracije. In ko ženska rodi ob koncu drame dečka, nam Remec
spet odpira dilemo: ali bo moral ponovno na trdo pot, ki so jo morali
prehoditi njegovi predniki, ali bo imel vse lastnosti umnega in popol-
nega človeka, ki mu jih želi ob rojstvu zbor mrtvih ribičev, čeprav
je čutiti Remčevo globoko željo in poziv, naj se današnje človeštvo v
tem smislu osvesti in očisti.

Formalno Remčeva drama ne prinaša kakšnih novosti. Zanimivo pa je, po kakšnih poteh je Remec želel svojemu delu vtisniti monumentalnost. Akterje je poimenoval z biblijskimi imeni in se z nekaterimi rahlimi paralelami navezal na modrost starih židovskih svetih knjig. Tako je dosegel nekakšno sakralnost, ki jo je podprl z elementi, kot so demoničnost vrača, naricanje in zborovska molitev.

Miha Remec je s SREČNIMI ZMAJI v sodobni slovenski dramatiki na seriozen in umetniško prizadeven način spregovoril o problemih, ki morajo dramiti našo zavest.

Bruno Hartman

Jana Šmidova kot
Gertrude in Sandi
Krošl kot Manfred v
»Rezervistu«.

Spomini na partizansko gledališče

Ob 20-letnici ustanovitve SNG na osvobojenem ozemlju

Kmalu po kapitulaciji Italije je Bela krajina, zibelka partizanstva, postala tudi kulturni center Slovenije. Iz vseh krajev, iz brigad in drugih vojaških enot so prišli književniki, glasbeniki in igravci. Rekli smo jim kar kulturniki. Med temi je bila posebna igravska skupina, ki se je imenovala »Jasa«. Sestavljali so jo: harmonikar Janez Kuhar, pevke sestre Stritarjeve in Vanda Zihlerl, igravke in igravci Ema Starčeva, Vladoša Simčičeva, Jože Tiran, Jože Gale, Lojze Potokar, Stane Česnik, pozneje še Franjo Kumer in France Presetnik ter plesalec Stefan Suhi. Ta kulturna skupina — »Jasa« je prepotovala vso Dolenjsko. Po ofenzivi ob koncu leta 1943 pa je ostala za stalno v Črnomlju, kjer je vsaj enkrat na teden ali pa še pogostejše priredila kulturni večer oz. miting, kakor smo tako prireditve imenovali. Imeli smo tudi svojo himno, ki smo jo zapeli vedno na začetku in na koncu programa.

Mi vsi bi radi, da bi vam bilo
na naši »Jasi« sonce prav toplo,
da bi preživljali te težke ure, —
na »Jasi« sije sonce vam kulture.

Kaj je pomenila »Jasa«?

Preprosto čistino sredi gozda, na katero sije sonce, s katere se vidi nebo in kjer si se lahko pogrel ter si nabral novih moči za nadaljnji boj ali pohod. Vsak partizan je težko čakal, kdaj si bo lahko po napornem pohodu ali po borbi malo odpočil na jasi, videl košček neba in se ogrel na soncu. Tudi ta igravska skupina je želela, da bi ob gledanju njihovega programa vsaj za uro ali dve pozabili tegobe, lakoto in mraz, se razvedrili in šli spet pogumno naprej.

Program je bil sestavljen iz humorističnih točk, kupletov, recitacij, petja in plesa. Dvorano — kadar smo prišli do dvorane — so borci pa staro in mlado iz Črnomlja in bližnje okolice vedno do zadnjega kotička napolnili. Te prireditve so bile prava duševna hrana za tiste težke čase tako za domačine kakor za partizane, ki so prihajali iz vseh predelov Slovenije in so se slučajno ustavili med nami.

Dne 19. februarja 1944 je doživel Črnomelj svoj veliki dan, ki je zapisan v zgodovini slovenskega naroda in posebej tudi slovenskega gledališča. Prizorišče dogodkov je bil Sokolski dom, kjer se je v okrašeni dvorani začelo prvo zasedanje SNOS. Prvi je spregovoril predsednik IOOF Josip Vidmar, sledili so pozdravi, govori in referati, ki jih je množica spremljala z živim zanimanjem in burnimi ovacijami. Sklepi, deklaracije in odloki, sprejeti na prvem zasedanju, so naleteli na velik odziv med slovenskim ljudstvom, ki je dobilo svojo ljudsko oblast. Med drugimi sklepi je bil sprejet tudi ta, da se »Jasa« preimenuje v Slovensko narodno gledališče. Ob koncu zasedanja je ob treh zjutraj SNG zaigralo svojo prvo predstavo — Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«. Ne morem opisati, kaj vse smo doživljali vsi, ki smo bili takrat v dvorani, posebno še tisti, ki smo prvič v življenju gledali na odru poklicne igravce. Uprizoritev te Cankarjeve drame v času, ko je takim in podobnim »kraljem na Betajnovi« odklenkavalo, je dala zasedanju še večji poudarek. In kako so igrali! Imela sem občutek, da so presegli same sebe, Lojze Potokar kot Kantor, Jože Gale kot Maks, Simčičeva kot Nina, Ema Starčeva kot Francka in Košak kot župnik.

Črnomelj in vsa Bela krajina sta tako postala središče politične in kulturno-prosvetne dejavnosti. Gledališče je začelo delati s polno paro. Nastanjeni so bili in vadili so v Sinkovičevi hiši na glavnem trgu, deloma pa še v sosedni Milerjevi, gledališke predstave pa so uprizarjali v Sokolskem domu, ki je tako postal dom kulture.

Kako sem prvič prišla v neposreden stik z gledališčem. Mladina Bele krajine je zborovala v Črnomlju in ob tej priliki sem dobila nalogo, naj za zaključek organiziram lep aniting. Nisem vedela, kam naj se obrnem, kje bi dobila program. No, pa mi nekdo svetuje: kaj ko bi prosila kulturnike! Sami mi je bilo nerodno, pa sva se s Slavko Glavinovo podali k njim, s strahom sva potrkali in vstopili. Bili so ravno pri vaji. Tiran in Gale sta naju prijazno vprašala, kaj želiva, to nama je dalo korajžo in povedali sva svojo željo. Kakšen tekst za skeč ali recitacijo. Najbolje bo, če vprašamo Bora, on ima gotovo kaj na zalogi, je dejal Tiran. Iz sosedne sobe je medtem že prišel bolj droben kot debel partizan — pisatelj Matej Bor. Domenili smo se in naslednjega dne sta bili že pripravljeni kratka igrice »Ječa« in recitacija »Bobnajo kolesa«. Igrica prikazuje pet deklet v okupatorskem zaporu, vsaka ima svoj značaj, vsaka po svoje prenaša trpljenje v ječi, vse pa družijo ena želja, da bi čimprej dočakale svobodo. Tri izmed deklet so bile Slavka Glavinova, Ivanka Mežanova in Draga Ahačičeva. Recitacija je bila posvečena slovenskim otrokom, ki so jih morilci velikega rajha strgali materam iz rok in jih pomorili v deportacijskih vagonih.

»Kdo vas bo pa učil«, je vprašal Bor; pa smo samo jecljale. »Kaj ko bi prosile Tirana za režijo«, pravi Bor. Ni bilo treba dosti prositi, še partizana osvoboditelja je igral, ker nismo mogli dobiti med domačo mladino primerne fanta. »Kaj pa recitacija?« se je spet oglasil Bor. »To bomo pa kar same«, smo odvrnile. In nato spet Bor: »Kaj pa, če bi jaz prišel pogledat in pomagat?« Vesele in presenečene nad prijaznim sprejemom in njihovo pripravljenostjo sva se zahvalili in odšli.

Že drugi dan smo pričeli z vajami. Belokrajnski dialekt nam je malo nagajal, pa počasi smo tudi to izgladile. Nekaj pesmi, ki smo jih peale v tercetu, nas je naučila Nada Vidmarjeva. Prireditev je lepo uspela, kulturniki so bili presenečeni nad našo igro, prišli so nam čestitat in slišala sem, ko je nekdo rekel: »No, tu imate že prvi mladi kader«.

Naj omenim, da je imelo gledališče tudi komorni mešani zbor, ki ga je vodil dirigent Ciril Cvetko.

Bela krajina je bila edini večji svobodni teritorij v okupirani Sloveniji. Tam so bile razne delavnice, oficerške in podoficerške šole, štabi in organi ljudske oblasti. Za vse te je gledališče prirejalo kulturne večere v raznih oblikah. Ker je bilo teh dejavnosti vedno več, je tudi gledališče imelo vedno več dela. Maloštevilni poklicni igralci niso zmogli vsega, zato je vodstvo gledališča organiziralo dramsko šolo, ki jo je obiskovalo precej mladine. V tej šoli so pričeli svojo gledališko pot danes znani igralci in igravke: Slavka Glavinova, Ivanka Mežanova, Draga Ahačičeva, Stane Starešinič, Nace Simončič, Dušan Mevlja in nemara še kateri. Ko je bila šola končana, jih je nekaj odšlo k frontnemu teatru sedmega korpusa, drugi pa so bili vključeni v SNG. Zdaj ko smo imeli več kadra in je bila vsaka vloga nastudirana v alternaciji, smo lahko isto prireditev izvedli na dveh krajih hkrati. Tako sta minili poletje in jesen 1944. Proti koncu tega leta je imelo

Skupina slovenskih gledališčnikov na osvobojenem ozemlju

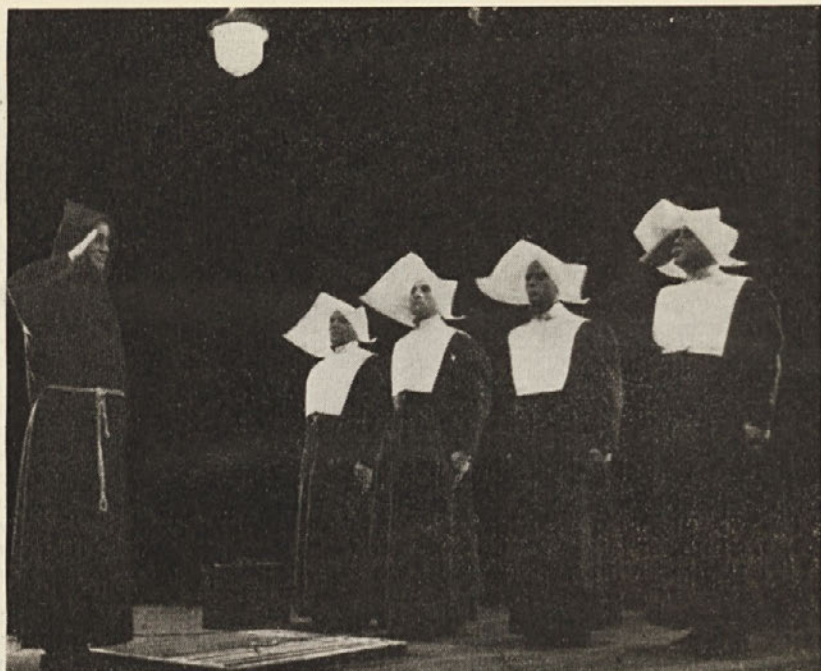
gledališče že pester repertoar. Igrali smo Cankarjevega Kralja na Betajnovi, Borovo Težko uro, Raztrgance, Nušičevo Sumljivo osebo, Snubača in Medveda Cehova, Molièrovega Namišljenega bolnika in Gorkega dramo Mati. Močno so se mi vtisnili v spomin liki: France Presetnik kot Rutar v Raztrgancih, Franjo Kumer v vlogi gestapovca v Težki uri, Lojze Potokar v vlogi »kralja na Betajnovi« in kot namišljeni bolnik v istoimenski Molièrovi komediji, Ema Starčeva kot Rutarica v Raztrgancih in mati v drami Gorkega pa nepozabna in prisrčna Simčičeva in Tiran v Snubaču.

Sezona 1944—1945 do osvoboditve je bila zelo bogata. Predstave so se vrstile dan za dnem. Vse prireditve in proslave so zrežirali člani gledališča s sodelovanjem mladine, AFŽ in pionirjev. Pogoji, v katerih smo delali, niso bili rožnati. Pomanjkanje elektrike, sminkanje pri sveči ali petrolejki, igravej večkrat lačni kot siti, slabo obuti in oblečeni, so prepešačili dolge kilometre od Črnomlja do Kolpe in Gorjancev. Vsaka vas jih je poznala, vsaka brigada in vsak odred. Kdorkoli je v tistih dneh hodil prek Črnomlja in videl katerokoli njihovo prireditev, jih ne bo nikoli pozabil, saj je bilo srečanje z njimi edinstveno doživetje.

Tako je prišla osvoboditev. Svoboda, ki smo jo vsi tako težko pričakovali, je našla gledališnike pripravljene. Svoje v hudih vojnih prilikah začeto kulturno poslanstvo so lahko takoj nadaljevali v svobodni Ljubljani.

Dvajset let je dolga doba, morda ni vse čisto točno, kar sem napisala, vendar je bila moja najboljša želja, da bi tudi s svoje strani pripomogla, da bi se te stvari ohranile.

Anica Kmetova,
nekdanja članica SNG
na osvobojenem ozemlju

Alexandre Rivemale: »Rezevist«. Sandi Krošl kot Siegfried in nemški vojaki. Od leve proti desni: Marjan Dolinar, Jože Pristov, Alfonz Kumer in Pavle Jeršin

Premiere v drugi polovici sezone

Naslednja premiera v SLG Celje bo groteska SEM PA TJA avstrijskega komediografa Ödöna von Horvatha. V njej se posmehuje pregradam, ki jih postavljajo države med ljudi in povečuje preproste ljudi, ki preko državnih meja živijo svoje preprosto življenje. Režiral bo Juro Kislinger.

V tragikomediji JUNAK PA TAK je irski dramatik Sean O'Casey segel po priljubljeni tematiki irskega revolucionarnega gibanja. S porogljivo prizadetostjo prikazuje prebivalce neke stanovanjske kavarne v Dublinu, ki se vključujejo v revolucionarno akcijo. Med njimi je pesnik, ki se kar topi od nacionalnega navdušenja, ko pa bi bilo

treba kaj ukreniti, se strahopetno umakne. Preprosto dekle, ki je vanj zaljubljeno in ki ni obremnjeno s puhlim entuziazmom, žrtvuje svoje življenje zanj in posredno za irsko nacionalno stvar. Ideja dela je na dlani: velike stvari se v življenju realizirajo s preprostim, človeškim dejanjem, ne pa pa z govoričenjem.

Za konec sezone bo uprizorjena komedija srbskega pisatelja Velimira Lukića DOLGO ŽIVLJENJE KRALJA OSVALDA, ki je požela na lanskem Sterijinem pozorju in na sarajevskem festivalu malih odrov vrsto nagrad in priznanj. V lahkotnem slogu namreč obravnava vprašanje oblasti in oblastnikov, pri čemer se vrstijo duhoviti dialogi in situacije.

